

Den blå anemone

Livspoesi

Blue Train

Nynne Lange

Filt Kristensen

Allan Jarmer

Povl Erik Carstensen

De første ord om livspoesi

I 1800-tallet anvender den danske filosof, Frederik Christian Sibbern (1785-1872) begrebet livspoesi om dette at blive engageret i verden uden for sig selv. Det sker i brevromanen "Efterladte breve af Gabriellis" (1813-14), hvor hovedpersonen på fornuftig dansk vis overvinder sin besættelse/ulykkelige kærlighed til en enestående kvinde og investerer sig selv i tilværelsen som samfundsborger. På godt og ondt lever man dermed på en rig grundtone af håb i sit liv, ikke på periodiske sindsstemninger(!) Det skal siges at kærlighed, særlig ulykkelig, på den tid blev tilladt at give sig hen til, som udtryk for følelsernes frigørelse. Samtidigt spillede poesi en stor rolle for sammenhængskraften i 1800 tallet – tænk på H.C. Andersen og N.F.S.Grundtvig - og livspoesi finder udtryk, f.eks. i sang, tekst, musik, også i danske sange og salmer. Fantasi og poesi var selvfølgelig indlejret i menneskets højeste stræben. I vore dage er det ikke fantasien, der har højstatus, men regnearket – helst et

med vækst, det lyder trods alt poetisk. Da poesi nu engang ikke skrives som tal eller verificerede udsagn, bliver mennesket ikke i samme grad opdraget af nyheder, undersøgelser og flimrende budskaber. Jo mere vækst vi får, jo mere stressede og egoistiske bliver vi, familier torpederes af opbrud og stofmisbrug. Læg dertil klimaopvarmning, krige og elendighed. Men hvad skal jeg kæmpe med? "Troen på livet vårt, menneskets verd" (Nordahl Grieg, 1936).

I Goethe's "Den unge Werthers lidelser" (1772) begår hovedpersonen selvmord på grund af ulykkelig kærlighed. I Sibberns brevroman begår hovedpersonen ikke selvmord. I 1960 udkom på dansk Albert Camus' "Sisyfos myten", hvor han siger: "Der findes kun ét virkelig alvorligt filosofisk problem: Selvmordet. At afgøre, om livet er værd at leve eller ej, er at besvare filosofiens grundspørgsmål...".

Det er poesi, rigere end ren logik!

1. Den blå anemone

Den blå anemone passer godt til farven på Blue Train! Den vil livet, den lille anemone, selv i de ny "fjendtlige" omgivelser. En rigtig forårsbebuder, omplanted fra det blide Lolland til Vestjylland med hårdt klima og jordbund. Den er skrevet i 1943 af Kaj Munk, - digterpræsten som blev et kraftigt, nationalt pejlemærke under Anden Verdenskrig. Men han blev brutalt skudt ned af fem Gestapohåndlangere den 4. januar i 1944 som hævnterror for dansk modstand mod tysk besættelse. Her er en livsposi, som skildrer miraklet ved at blomstre op i et fremmed, hårdt miljø. Eller miraklet ved at blomstre op i en brudt verden, der føles fjendtlig efter tabet af en elsket person.

I 1945 fik sangen sin populære melodi af Egil Harder, hvis andet store hit var Juletræet med sin pynt.

2. Duerne flyver

Her er en poetisk anderledes titel fra 1967: "Jeg er s'gu min egen" en filmmusical med Dami og Cæsar i hovedrollerne. Det tidsbundne i i 60'erne er oprøret mod autoriteterne, kampagnen for fred og frihed i samfundet. Det tidsløse i sangen "Duerne flyver af og til op" er individets ustyrlige længsler, som overrasker os, og som vi ikke kan styre hvorfor og hvorhen. Hvis man er modtagelig og flyver

med, fænger livsgnisten i spillet med andre mennesker. Livsposi er at tage chancen og kampene.

Oven i dette en dejlig melodi af Bent Fabricius Bjerre, som skrev musik til hele musical'en.

3. Maria gennem torne går

Noget af det mest livsbekræftende, udover forårsfornemmelser, er graviditet og fødsel. Det er samtidigt det, der bekymrer almindeligt dødelige mest – at føre slægten videre på den bedste måde. "Maria gennem torne går" er en gammel julevis, og det ventede barn er ingen ringere end Guds søn. Der er store omvæltninger på vej, men også usikkerhed og lidelse. Derfor den poetiske bøn, Kyrie eleison: Herre, forbarm dig over os. Et forstørret billede på mødres trængsler og verdens glæde.

4. A Child is Born

Til gengæld vil glæden ingen ende tage, når barnet først er født – og særligt, når det er ens eget barn. Stevie Wonder (1950-) skrev Isn't She lovely, og Thad Jones (1923-86) skrev A Child is Born, som udtryk for mødet med det nyfødte barn. De to sange kunne ikke være mere forskellige, den ene jublende glad, den anden eftertænsom og øm. Billedet på den grænseløse varsomhed, man bærer sit barn med, er et stærkt billede, som med modsat fortegn lever i sangen "Kringsatt af fiender",

citat: "Vi vil ta vare på skjønnheten, varmen - som om vi bar et barn varsomt på armen!" Et skønt bud på en fredelig verden.

Thad Jones levede i Danmark fra 1977. Han dirigerede Radio Big Bandet og underviste på konservatoriet. Thad Jones ligger begravet på Vestre Kirkegård, København.

5. Jeg vil takke livet

Når man jages ud af sit eget land, når ens nærmeste udslettes i magthavernes fængsler, er livet så en gave at takke for? Violeta Parras "Gracias a la vida" blev en slagsang for ofrene for militærdiktaturene i Chile og Argentina. Sangen blev knyttet til Modrene fra Plaza de Mayor i Buenos Ayres, som demonstrerede hver torsdag i 30 år indtil 2006, for at få efterretninger om deres forsvundne sønner og ægtemænd.

På denne baggrund er det ikke så mærkeligt at prise livet i ord og toner; det er nærmest genialt.

Sangen blev særlig kendt på vore breddegrader, da den blev spillet til Olav Palmes begravelse.

6. Her vil ties, her vil bies

Svanesang som livsposi, det lyder selvmodsigende. Det er H.A. Brorsons (1694-1764),

70 sidste åndelige sange, der året efter hans død udgives under titlen "Svanesang". Brorsons kendteste salme er "Op, al den ting som Gud har gjort", men som pietist og aldersbeværet biskop i Ribe er salmen "Her vil ties" (med titlen "Vinterhymne") fra Svanesangen et udtryk for den gamles sammenligning af alderdommen med vinteren. Lige som foråret udfrier os af vinteren, er døden udfrielsen fra livet ved mødet med Jesus i Paradis. Salmer flyder over med billeder og forestillinger om de store, ukendte spørgsmål, og billedet af et liv der kan overkomme alle vanskeligheder og trøste sig ved døden som endnu et skridt fremad, kan kun rummes i poesi.

Man er ikke helt klar over de originale melodiers anvendelse på Brorsons tid, men opbygningen i teksten kunne tyde på den er formet til "Da Capo Arien", i en dialog imellem Jesus og sjælen. Vores form er både eftertænksom og ret snakkesalig.

7. Vær stærk, min sjæl, i denne tid

I den ny salmebog er der medtaget 11 salmer af norske Svein Ellingsen. Salmemotiverne hos Ellingsen er beslægtet med Salmernes Bog i Det Gamle Testamente, hvor mennesker anråber Gud i glæde og sorg. Moderne tids blues er lavet af det samme stof, fordi livet, døden og troen er den grundlæggende inspiration til alle tider.

Salmerne er også blevet kaldt "salmer for de sårede". Positivt sagt er han livsmodets digter. Det er ord som "Giv håbet rum i denne tid, hvor langt du end er nede", ord der poetisk/musisk prøver at ramme det livsinstinkt, vi står til at miste, konfronteret med død og meningsløshed, grebet af angst. Det er klart, det skal være ord med et umiddelbart udtryk, der rammer én fra grunden af, som salmer kan. Der skal også være almindelige ord imellem mennesker, opmærksomhed og kærlighed, men det er ikke altid nok til at standse spiralen nedad. Komponisten Egil Hovland var en klassisk/moderne komponist og formåede at ramme den norske folketone på en moderne måde.

8. Du, Herre Krist

Hans Christensen Sthen (1544-1610) var rektor for latinskolen i Helsingør og senere indflydelsesrig præst i Malmø. Han blev præget af Luther og gik over til protestantismen (ikke alle gjorde det ved reformationen i 1536!) og skriver i 1588 salmen "Du, Herre Krist". Den er en moddigtning til frygt og sorg. Frygt, fordi man i 1588 havde en forventning om Verdens ende, og sorg, fordi pesten hærgede, så Sthen selv mistede 8 af sine egne børn til den sorte død. Det er derfor både en krise- og en Kristussalme, og man behøver ikke frygte frelseren selv. Dette liv er en forberedelse til

det evige liv, livet efter døden: "Giv os, o Gud, vi på dit bud må leve så tilsammen, at vi hos dig evindeligt i Himmerig kan få din glæde! Amen!" Salmen kan bruges som en bøn, når livet er i fare – om at hense i Kristus. Musikalsk set er det Berggreens melodi fra 1852, som organist Jesper Madsen skrev en orgelkoral over i blandet barok/romantisk stil. Den lyder her i transskriberet flerstemmighed, som matcher orgelkoralens "tidløse" stil, som minder om det hinsides, der var Sthens religiøse fokus. Det er også en digtning over det dyrebare liv, som Jesper Madsens egen tidlige død som 42 årig i 1999 vidner om.

9. Natten er så stille

Ikke blot efterår og vinter er fulde af skønhed, det er nætter også. Teksten skyldes Joh.Lud. Heiberg, som introducerede vaudevillen, en folkelig genre, med musik, drama og humor i ét. Vaudevillen "Prinsesse Isabella" blev opført i 1829, hvori denne sang har titel af "Barcarole". Nattemystik er egentligt et gængs romantisk forum for følelsernes frie spil. I disse beskedne to vers er det imidlertid beroligelse og befrielse, som vælder ud. Sangen er et guldalderstykke, forstået på den måde, at Isabella ikke overlevede, men da først C.E.F. Weyse satte musik til "Natten er så stille" i 1840 (to år før sin død) blev den sunget ind. Både fordi vi elsker at synge lyriske,

folkelige sange i fællesskab, men også p.g.a. Weyses position i dansk sang, dengang og nu. Dette arrangement forsøger med stille ekkovirkninger og basklarinet at underbygge aftenens og nattens helsebringende poesi!

10. Come Sunday

Come Sunday indgik i Duke Ellingtons "Black, Brown & Beige", som blev opført i Carnegie Hall i 1943. Det gik ikke så godt med overlevelsen af det projekt, pånær Come Sunday, som levede videre i den første (1965) af hans tre "Sacred Concerts". Come Sunday er et håb om frihed for det prøvede folk og lægger sig op ad den store spiritual-, gospel- og blues tradition i de farvede folks historie, men den har også overlevet som instrumental standard. Poesien er den trøst og fred, søndagen bringer til alle. Som det ofte sker i amerikansk musik, indgår elementer af verdslig og kirkelig oprindelse, både stilistisk og i udførelsen. Musik er DEN store sammenhængskraft i et meget opdelt USA.

Det er mere sjældent at akkompagnere Come Sunday med basklarinet, som her, og hensigten er at skabe et roligt klangbillede som ramme for den specielle harmonisering. Man kan ofte høre spirituals i tempi fra helt rubato til mere gospelpræget robusthed. Her er vi gået en anden vej og har lagt en kølig, nordisk baggrund.

11. Morgenstund har guld i mund

N.F.S. Grundtvig begår en af sine populæreste salmer i 1853 med Morgenstund har guld i mund. Der er solopgang, guld betyder glæde, og ikke nok med det: I vers 4 lærer vi med stor, enkel poesi, hvad det vil sige at leve som kristent menneske.

Men indspilningen er instrumental, så derfor spiller melodien af Thomas Laub (1916) en stor rolle. Det var intet mindre end en fornyelse af kirkesangen, som Laub havde sat sig for – godt nok med tilbageskuende idealer, fordi man var på det tidspunkt på flugt fra romantikken. Laub komponerede alternative melodier, f.eks. til Barnekow's "Morgenstund" (1856), som er romantisk, og det er helt ok nu, hvis det skulle være! Men Laub's melodi er også meget iørefaldende og går måske derfor ubevidst ud over hans "arkaiske" krav til koralmelodier, men det var ikke den eneste gang, det skete og tak for det. Derfor kan den inspirere i jazz sammenhæng, og hvis man synes det er forkert at iklæde "Morgenstund" andre skalaer, så er grunden til både at gøre det og lade være – at sangen selv er det rene guld i den danske sangskat.

12. Se, hvilket menneske

Med Pilatus ordet "Se, hvilket menneske" om den tabende Kristus bliver vi placeret midt i lidelsehistorien om Jesus, der har tabt alt. Hans Anker Jørgensen siger det om den sejrende Kristus. Refrainet lyder "Sådan er skaberen, sådan er Gud", og salmen minder os om alt det skabte og gjorte, ikke uden en vis begejstring. "Fest for de fattige! Lyder hans

bud. Sådan er skaberen. Sådan er Gud". Vi er alle båret frem af andre mennesker, mange af dem ukendte og glemte. Vi har selv, bevidst og ubevidst, støttet andre mennesker, blot ved at være til i kærlighed. Man kan ikke trække en opgørelse i Danmarks Statistik over hvor meget, det er en trossag såvel som et uomgængeligt faktum.

13. Blue Trinity

Blue Trinity er et instrumentalt swing tema med starten af trinitatis salmen "Aleneste Gud i Himmerig" indlagt. Denne salme er en lovsang, og komponisten til Aleneste Gud-melodien er fra en af Luthers samtidige, Valentin Schumann, som også har begået Fra himlen højt kom budskab her. Med lovsang skal land bygges?

1. Den blå Anemone

Kaj Munk / Egil Harder

Hvad var det dog der skete?

Mit vinterfrosne hjertes kvarts
må smeltes ved at se det,
den første dag i marts.

Hvad gennembrød den sorte jord,
og gav den med sit sølvblå flor
et stænk af himlens tone?

Den lille anemone
jeg planted dér i fjor.

På Lolland jeg den hentede,
et kærtegn fra min fødeø.
Så gik jeg her og ventede
og tænkte, den må dø;
den savner jo sit skovkvarter,
sin lune luft, sit fede ler;
i denne fjendske zone
forgår min anemone,
Jeg ser den aldrig mer.

Nu står den der og nikker
så sejersæl i Jyllands grus,
ukuelig og sikker
trods ensomhed og gus,
som om al verdens modgang her
har givet den et større værd,
en lille amazone
og dog min anemone,
som søens bølge skær.

Hvad var det dog, der skete?

Mit hjerte koldt og hårdt som kvarts
det smelter ved at se det
den første dag i marts.

Jeg tænkte: "Evigt skiltes ad
min sjæl og glæde", da jeg sad
i vint'rens grumme done.

Nu gør min anemone
mit hjerte atter glad.

For denne rene farve
den er mig som en vårens dåb,
den la'r mig nyfødt arve
en evighed af håb.

Så bøjer jeg mig da mod jord
og stryger ømt dit silkeflor,
en flig af nådens trone.

Du lille anemone,
hvor er din skaber stor!

2. Duerne flyver

Klaus Rifbjerg / Bent Fabricius Bjerre

Duerne flyver af og til op,
ingen ved rigtig hvorfor.
Duerne flyver af og til bort,
ingen ved rigtig hvorhen.

Der står du på pladsen er pludselig alene
og hører dem klapre afsted.
Duerne flyver hen over by'n.
Duerne flyver i flok.

Så mærker du hjertet, der også vil lette,
og drejer dig stirrer mod tårnet og solen,
og se, ud af skiven den glimtende blinde
er to hvide duer på vej.

Duerne flyver hen over by'n.
Duerne flyver til dig?
– til dig?

3. Maria gennem torne går

Tysk trad.

Maria gennem torne går
Kyrie eleison.

Maria gennem torne går,
de bar ej løv på syvende år.
Jesus og Maria.

Hvad bar Maria under sit hjerte.
Kyrie eleison.
Et lidet barn foruden smerte,
det bar Maria under sit hjerte.
Jesus og Maria.

Da blomstred' roser frem mellem torne.
Kyrie eleison
Da Maria bar sit barn gennem skoven,
da blomstred' roser frem mellem torne.
Jesus og Maria.

4. A Child is Born

Alec Wilder / Thad Jones

Now out of the night
Soft as the dawn
Into the light
This child, innocent child,
Soft as a dawn
This child is born

One small heart
One pair of eyes
One work of art
Here in my arms
Here he lies
Trusting and warm
Blessed this morn'
A child is born.

5. Jeg vil takke livet (Gracias a la vida)

Violeta Parra / Dansk tekst: Bjarne Jes Hansen

Takket være livet, kom jeg selv til verden,
takket være livet - og på trods af smerten
så jeg solen modne mig en smule kerner,
så jeg solen tænde sine første stjerner.
Det var første gang,
jeg sang min sang til livet.

Takket være livet, kom du mig imøde,
takket være livet, så vi himlen gløde.

Vores første morgen kom en glædeståre
og langt fra sorgen, stjernerne var vore.
Det var anden gang,
jeg sang min sang til livet.

Takket være Livet, - to små brune øjne
takket være Livet, rolige og nøgne,
kigger op mod himlen rækker efter stjerner
finder sig i vrimlen, to små gule kerner.
Det var tredje gang,
jeg sang min sang til livet.

Takket være Livet, kommer morgenrøden,
takket være Livet kommer vår i gløden:
Tusindtals af kvinder sætter sig om håbet.
Tusind mødres hænder knytter sig om råbet.
Det var sidste gang, jeg sang min sang til
livet.

6. Her vil ties, her vi bies

Hans Adolph Brorson / A.P. Berggreen

Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage sind!
Vist skal du hente, kun ved at vente,
kun ved at vente, vor sommer ind.
Her vil ties, her vil bies,
her vil bies, o svage sind!

Trange tider langsomt skrider,
langsomt skrider. Det har den art.
Dagene længes, vinteren strenges,

vinteren strenges. Og det er svart.
Trange tider langsomt skrider,
langsomt skrider. Det har den art.

Turteldue, kom at skue,
kom at skue! Bag gærdet hist
dér skal du finde forsommers minde,
forsommers minde, alt grøn på kvist.
Turteldue, kom at skue,
kom at skue bag gærdet hist!

Eja, søde førstegrøde,
førstegrøde af bliden vår!
Lad det nu fryse, lad mig nu gyse,
lad mig nu gyse. Det snart forgår.
Eja, søde førstegrøde,
førstegrøde af bliden vår!

Due, kunne du begrunde,
du begrunde, hvad der nu sker!
Kulden den svækkes, blomsterne dækkes,
blomsterne dækkes, jo mer det sner.
Due, kunne du begrunde,
du begrunde, hvad der nu sker!

Kom, min due, lad dig skue,
lad dig skue med olieblad!
Se! nu er stunden næsten oprunden,
næsten oprunden, som gør dig glad.
Kom, min due, lad dig skue,
lad dig skue med olieblad!

7. Vær stærk, min sjæl, i denne tid

Svein Ellingsen / Egil Hovland

Vær stærk, min sjæl, i denne tid,
når du har tungt at bære!
Hold ud i prøvens stund, og lid
de døgn, du går i lære.
En dag til slut
blir mørket brudt
af lyset fra Guds fremtid.

Giv håbet rum i denne tid,
hvor langt du end er nede.
Hos den, som taber i sin strid,
er Herren skjult til stede.
Ved Kristi værk
du bliver stærk
og hviler i Guds fremtid.

Se, mørket blir din modningstid!
Hold ud, til natten vender!
Se bort fra angst og indre splid,
du er i gode hænder!
Se, du er fri
og lever i
Guds løfterige fremtid.

8. Du, Herre Krist

Hans Christensen Sthen / A.P. Berggreen

1. vers
Du, Herre Krist,
min frelser est,
til dig jeg håber ene;
jeg tror på dig,
o, bliv hos mig
miskundelig
alt med dit ord det rene!

9. Natten er så stille

J.L. Heiberg / C.E.F. Weyse

Natten er så stille,
luften er så klar,
duggens perler trille,
månens stråler spille hen ad søens glar.

Bølgens melodier
vugge hjertet ind,
suk og klage tier,
vindens pust befrier det betyngte sind.

10. Come Sunday

Duke Ellington

Lord, dear Lord above,
God almighty, God of love,
please look down and see
my people through.

Lord, dear Lord above,
God almighty, God of love,
please look down and see
my people through

Often we feel weary
but he knows our every care.
Go to Him in secret
He will hear your every prayer.

He'll give peace and comfort
to every troubled mind.
Come Sunday, o, come Sunday,
that's the day.

I do believe that God put the sun
and the moon way up in the sky.
I don't mind the gray skies
'cause they're just clouds passing by.

Up from dawn and to sunset
– men work hard – that is our way
Come Sunday, o, come Sunday,
that's the day.

11. Morgenstund har guld i mund

Th. Laub (instrumental)

12. Se, hvilket menneske

Hans Anker Jørgensen / Merete Wendler

Se, hvilket menneske,
se, hvilket sind.
Se, hvor han glad lukker
udskudet ind.
Brød til de sultende
deler han ud.
Sådan er Skaberen.
Sådan er Gud!

Se, hvor han følger sin
kærligheds bud.
Sådan er Skaberen.
Sådan er Gud!

Se, hvilket menneske,
se, hvilket mod.
Se, hvor han angriber
ondskabens rod.
Mærk, hvor hans Ånd driver
dødsangsten ud.
Sådan er Skaberen.
Sådan er Gud!

13. Blue Trinity

Allan Järner (instrumental)

Koncert på Willumsen Museet 2016

Livspoesi

1. Den blå anemone
2. Duerne flyver
3. Maria gennem torne går
4. A Child is Born
5. Jeg vil takke livet (Gracias a la vida)
6. Her vil ties, her vil bies
7. Vær stærk, min sjæl, i denne tid
8. Du, Herre Krist
9. Natten er så stille
10. Come Sunday
11. Morgenstund har guld i mund
12. Se, hvilket menneske
13. Blue Trinity